

Balogh Lajos

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Nagy örömmel olvastam Tóth Emilnek az elszakított ország-részek, települések helyes névhasználatával foglalkozó írását. Sorai szívemből szólnak, hiszen magam is gyakran figyelmeztetem ezekre szűkebb-tágabb környezetemet. Ami viszont írásra készített, az a cikkben található néhány elütés, amely csak akkor marad hiba, ha nem javítjuk ki. Sorjában: Clúj helyett *Cluj*, Bácsfelelehegy helyett *Bácsfeketehegy*, Kórógy helyett *Kórógy*, Felsőórség helyett talán inkább *Felső-Órség*, Felsőpalya helyett *Felsőpulya*, Lenberg helyett *Lemberg* és Kogutovic Manó helyett *Kogutowicz Manó*.

Az Örvidék szomszédságából küldött szíves üdvözléttel.

Kiss Ádám

TISZTELT FŐSZERKESZTŐ ÚR! KEDVES PÉTER!

Szeretném azzal kezdeni, hogy köszönöm, hogy megkapom a *Magyar Orvosi Nyelvet*. Az, hogy eddig nem szoltam róla, annak tudható be, hogy az orvosi nyelvnek én passzív „használója” vagyok, ha ez nem képzavar. Az orvosláshoz csak orvoshoz járóként, páciensként (sajnos, nem egyszer betegként) kapcsolódom, és nem igazán tartom jónak a képzett beteg szerepét.

Most azonban olyan tanulmányt találtam a 2009/2. számban, amelynek tárgyában van véleményem, illetve amellyel magam is foglalkoztam érintőlegesen. Tóth Emil *Az elszakított országrészek, települések – hogyan mondjuk és írjuk helyesen?* című cikkéhez közel áll az Index nevű világhálós honlap Magyarulez című fórumának egyik témája, amelynek „Idegen városok magyar neve” a címe. Ez a fórum kissé szélesebb területet ölel fel, mint Tóth Emil cikke, bár a szerző is túllép az elszakított országrészek egy-két példa erejéig.

Mindenképpen tiszteletre méltó a szerző szándéka, ám bizonyos tudományos megalapozottság hiányolható az írásából. Ezt alapvetően egy hiány jelzi: a tanulmány irodalomjegyzékében nem szerepel Kiss Lajos *Földrajzi nevek etimológiai szótára* című munkája. Mi a Magyarulezben alapműként használjuk.

A magyarlakta területek, illetve a történelmi Magyarország helységneveinek megőrzésében nézetem szerint az is jelentős, hogy ezek a nevek sosem kerültek feledésbe, és ha az úgynevezett utóállamokban volt is erre törekvés, a magyarországi magyarok körében ez a norma megmaradt. De nemcsak a magyarok körében – nekem volt szerencsém munkavégzésnél együttműködni például egy kolozsvári román nemzetiségű egyetemi tanárral, aki diplomáját Budapesten szerezte, és magyar nyelvű beszélgetéseiben a világ legtermészetesebb módján ejtette ki a *Kolozsvár* nevet. Magam például sok erdélyi város román nevét mind a mai napig nem tudom.

Jellemző, hogy a Tátrát járó turisták bibliájának számító útikalauz, Komarniczki Gyula *A Magas-Tátra hegyvilága* (egy 1985-ös kiadás van a birtokomban) minden földrajzi nevet négy nyelven (szlovák, magyar, lengyel, német) közöl.

Úgy gondolom, a *Bánát* név értékelésében a Révai-lexikon *primitív* jelzője nem megalapozott. A *Bánát* egyszerűen a Bánság német neve, és feltételezhetően az ott élő nagyszámú kétnyelvű lakos révén terjedhetett el ez a változat.

Félig-meddig vitatnom kell a *Fiume–Rijeka* választás indoklását. Szerintem mi azért mondunk *Fiumét*, mert így rögződött a kultúránkban, és nem azért, mert valaha a Magyar Királyság része volt. A *Fiume* szó olasz, egyébként a jelentése ugyanaz, mint a horvát *Rijekáé*: 'folyó'. Számos olyan horvátországi város van, amelyiknek az olasz neve a magyarok körében feledésbe merült. A történelemből ismerjük *Póla* nevét (Pula), de bizony *Rovignót*, *Parenzót*, *Montonát* már senki sem emlegeti (maximum Verne Gyula a Sándor Mátyásban).

Végül fel kell hívnom – nem annyira a szerző, mint a szerkesztő – szíves figyelmét néhány zavaró elírásra. *Kórógy* neve hibásan Kórógyként szerepel. Sajtóhiba csúszott Varsó lengyel nevének írásába, az helyesen *Warszawa*. Végül *Lemberg–Lvov–Lviv* nevének téves írását (Lemberg) nem pusztán azért találok említésre méltónak, mert a tévesztés szokásos túljavításos jelenség (ha *nb* lenne, azt a magyar [mb]-nek ejtené), hanem azért, mert ennek a városnak magyar neve is volt: *Ilyvó*.

Szabó Sándor András

TISZTELT FŐSZERKESZTŐ ÚR!

Mindenekelőtt megköszönöm Önnek és munkatársainak, hogy a *Magyar Orvosi Nyelv* számait rendszeresen elküldik nekem. Noha nem vagyok orvos, mégis nagy haszonnal forgatom, rengeteget tanulok – és a környezetemben tanítok! – belőlük. Mivel meglehetősen kevés helyen találkozni manapság nyelvünk értékeinek megőrzését, ápolását, fejlesztését szolgáló tevékenységgel, ezért kiemelten fontosnak tartom áldozatos tevékenységüket.

A legutóbbi, a IX. évfolyam 2. számában azonban találtam két olyan elírást, amelyet nem hagyhatok szó nélkül. Mindkettőt Tóth Emil – egyébként nagyon érdekes és hasznos, tehát elismerésre méltó – írásában.

Az egyik a 82. oldalon található. *Gróf Klebelsberg Kunót Klebelsbergre* keresztelte a szerző. Ennek, a nagyszabású magyar embernek a munkássága nélkül a folyamatosan pusztuló oktatási rendszerünk ma már nem teremne kimagasló tudású embereket.

A másik hiba a 83. oldalon található, ahol a délvidéki *Kórógy* települést nevezte át a nagyon fontos írás szerzője *Kórógyra*.

Lehet, hogy ezek csak aprócska nyomdai bakik, de ma már nem sok helyen lehet olyan tiszta magyar nyelvű írásokkal találkozni, mint az Önök műveltető kiadványában. Éppen ezért törekedjünk a tökéletességre, javítsuk, amit javítani kell.

Maradok őszinte hívük és hálás olvasójuk.

Berényi Mihály

KIEGÉSZÍTÉS A TUDÓGYULLADÁSOS A MEGBETEGEDÉS? CÍMŰ KÖZLEMÉNYHEZ ÉS HOZZÁSZÓLÁSOKHOZ (MONY. 2009/2: 85–86)

A közlemény és a vita részben a *betegség* és a *megbetegedés* eltérő vagy azonos jelentéséről szolt. Bószé professzor úr a vita lezárásaként ezt írta: „Számomra nyelvünk egyik gyönyörűsége szavaink árnyalt jelentése, ezt elveszíteni nehezen elfogadható.” Lelkesen csatlakozom a véleményéhez, és hadd idézzem az 1997. évi egészségügyi törvény egyik mondatát:

„182. § (1) Az *utód nemének születése előtti megválasztására irányuló eljárások a nemhez kötötten öröklődő megbetegedések felismerésére vagy a megbetegedések kialakulásának megelőzésére végezhetőek.*”

Ebben a mondatban két helyen olvashatjuk a *megbetegedések* szót. Szerintem sokkal árnyaltabb és rövidebb lenne a paragrafus ebben a változatban:

Az utód nemének születése előtti megválasztására irányuló eljárások a nemhez kötötten öröklődő betegségek felismerésére vagy a megbetegedések megelőzésére végezhetőek.

Nem volt szerencsés annak idején egybeolvasztani például a teljesen mást jelentő *vezetőséget* és a *vezetést*. Érdemes lenne odafigyelni szeretett anyanyelvünkre.

Berényi Mihály

SOK BAJOM VAN A NEM-MEL

Ennek a hárombetűs szónak több jelentése van, ezért a helyesírása sok bajt is okoz, nem kis részben a ránk zúduló angol kifejezések áradata miatt.

1. TAGADÓSZÓ Használatával a *Magyar Orvosi Nyelv* többször is foglalkozott (7/1: 28, 9/2: 95), mégsem beszélhetünk elfogadott, könnyen alkalmazható szabályokról. Számomra az okozza a legtöbb gondot, hogy a tagadószói *nem* előtagot a gyűjtőnevekkel, a fajtanevekkel egybe kell írni, tehát a nyelvtan szabályai szerint vannak *nemszteroid* vegyületek és *nemkovalens* kötések. Hogyan kell ezt érteni? Hogyan lehet egyszerűen felismerni a gyűjtő- és az anyagneveket? A klorofil *nemszteroid* vagy *nem szteroid* vegyület? Valamely gyógyszeralapanyag kikristályosítható *nemszterekből* és *nemalkoholokból*? Ha van *kommunális* hulladék, a többi mi?

Nézőpont kérdése, de gyűjtőnév a *vasculitis* is. A nem érgyulladásra visszavezethető szervkárosodások okai a *nemvasculitisek* lehetnek? Az ionos kötés nem kovalens kötés, tehát a *nemkovalens* csoportba tartozik?

2. FŐNÉV Louise Brown világrajöveletekor még csak a gyermekáldás volt a cél, ma már a lombikbébi két neme között is válogathatunk. Nem egyszerűen fiú- vagy lánygyermek közül választunk, hanem – mai szóval – megválasztjuk az utód nemét. Ez a *nemmegválasztás*. Nyelvtanilag közönséges birtokos összetétel: a nemnek a megválasztása. Sokan írják hibásan, a két szót külön vagy kötőjellel összekapcsolva. Hiába szabályos a *nemmegválasztás*, nekem nem tetszik, legfőképpen előadásban nem: mintha a megválasztás tényét tagadnák vele. Jobbnak tűnik az *utódnemválasztás*, de a hat szótag ellenére kötőjellel: *utódnem-választás*, hogy senki ne gondoljon az *utód-nemválasztásra*. Legjobb mégis a jól bevált szerkezetes megoldás: *az utód nemének a megválasztása*.

Kíváncsi lennék a szerkesztőség véleményére.

VÁLASZ

Laczkó Krisztina

A *nem* szavunk úgynevezett homonima, azaz az azonos alakú szavak közé tartozik. Ez azt jelenti, hogy az azonos hangalakhoz egymástól független, különböző jelentések kapcsolódnak. (Az egynyelvű magyar szótárakban ezek úgy különülnek el, hogy az azonos alakú szavak két szócikkben szerepelnek, szemben a többjelentésűekkel, amelyek egy szócikkben jelennek meg [a több jelentés esetében a jelentések között összefüggés van]). A magyar nyelvben ismerünk szó-tári azonosalakúságot (*vár, sejt, nem* stb.), nyelvtani azonosalakúságot (pl. *folytat – fojtat*), valamint a kettő keverékét (pl. *állam, hajadon*).

A tagadószói *nem* ősi finnugor örökség a szócsaládjával együtt, a főnevünk azonban bizonytalan eredetű (felmerült alán jövevényezői volta) (vö. TESz.).

Kétségtelen tény, hogy az azonos alakú szavak lehetnek félreértések okozói is (de szójátékok alapját is alkothatják), ennek ellenére bármilyen helyesírási megkülönböztetésük, például összetételekben, a jelenleg érvényes helyesírási szabályokkal szemben mégsem szerencsés, mert a helyesírási egység ellenében hat. (Különösen, hogy éppen a tagoló kötőjel használatának lazítására irányuló törekvések vannak a készülő 12. szabályzatban.) Az azonos alakú szavak általában szövegkörnyezetben fordulnak elő, és ez nyilvánvalóan egyértelműsíti a jelentésüket. A kötőjeles megoldás az egybeírási szabály ellenében már csak azért sem üdvözölhető, mert a kötőjel alkalmazása mindig bonyolultabb, mint a teljes egybeírás: így még tovább bonyolítaná az amúgy sem egyszerű külön- és egybeírási szabályrendszert. Minthogy az efféle megkülönböztetés

kizárólag az írott nyelvben lenne megvalósítható, a tényleges és valóban legjobb megoldás az lehetne, ha a szerkezetes formára törekednénk (a szöveggondozóknak, korrektoroknak feltétlenül ez javasolható, ha a szerző nem tette meg).

A *nem* tagadószó helyesírási kérdésével viszont tökéletesen egyetértek. Nyitott, megoldatlan kérdés. A helyesírási szabályzat jelenlegi kiadása nem fogalmaz meg erre nézve semmiféle iránymutatást, az Osiris-helyesírás pedig pusztán bemutatja a jelenlegi szótári helyzetet (Laczkó–Mártonfi 2004: 126). Ezzel a szerzők beismerik, hogy egyelőre nem tudnak megfelelő megoldást adni. A fent idézett *Magyar Orvosi Nyelv*-beli írásokban merült fel a gyűjtő- és a fajtanemekre vonatkozó szabályozhatóság, ám ennek végigvitele, megnyugtató lezárása nem történt meg, pusztán kérdésfelvetés volt (így nyelvtani szabálynak semmiképpen nem nevezhetjük). Nyilván arra vonatkozott, hogy ha adott például három kategória, amelyek közül kettő bizonyos értelemben szemben áll, és az elnevezés így a *nem* előtaggal keletkezik, akkor javasolható az egybeírás. Azaz például adott X csoport, az ebből valamilyen ellentételezéssel elnevezhető *nemX*, továbbá van Y, amely természetesen *nem X*. A gyakorlatban azonban úgy tűnik, nem ennyire egyszerűek a képletek.

HIVATKOZÁSOK

A magyar helyesírás szabályai. 11. kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Főszerkesztő: Benkő Loránd. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968.

Laczkó Krisztina–Mártonfi Attila: *Helyesírás*. Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

Berényi Mihály

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Egy STD-előadás címe a következő volt: *A sikeres méhnyakrák elleni oltás titka*. Valóban „sikeres” a méhnyakrák, de az oltás sikereiről is érdemes beszélni. Az urológiában is tömegével jelennek meg efféle mondatok. Egyik urológuscsoport előadásának a címe: *A férfi genitáliák ritka daganatai: a húgycső és a scrotum*. Mintha a húgycső daganat lenne. Ha már húgycső, legyen herezacskó. A *férfi* jelzőt egyetlen urológus sem tudja helyesen használni. A kétszeresen többes számú genitáliákat sem. *A férfi nemi szerveinek ritka daganatai a húgycsőben és herezacskóban* – így jobb lett volna.

VÁLASZ

Laczkó Krisztina

A *férfi* főnevet nemcsak az urológusok nem használják jól írásban, hanem igen sokan mások sem. Nagyon egyszerű a magyarázata: a *női* melléknévvel áll ellentétben, a végződését a nyelvi tudás képzőnek ítéli, így szófajlag a melléknemek

csoportjába teszi. Elképzelhető, hogy egy szófajváltásnak vagyunk tanúi a nyelvhasználatban. A szótári hagyomány éppen a *férfi* előtaggal többször el is tekint már például a mozgószabály érvényesítésétől: *férfi nemi szerv, férfi nemi hormon, férfi egyes mérközés*. Úgy vélem, senki nem érti félre a fentieket, és nem fog arra gondolni, hogy a hormonnak, a szervnek vagy a mérközésnek lenne neme. A főnév-melléknév szófajváltás egyébként meglehetősen gyakori jelenség a magyar nyelvben.

Berényi Mihály

ANTIINKONTINENS MŰTÉT

Hogy tetszik a szerkesztőségnek ez a nagyon terjedő, angol eredetű kifejezés? Nekem azt sugallja, hogy akkor „inkontinens műtét” is van, pedig (akarattal) ilyen nincs. Nem lenne jobb az *inkontinenciaellenes*? Angolban használják az *antiincontinent* vagy *antiincontinence surgery*-t. Nekem az első nem tetszik, a második megfelelhet az *inkontinenciaellenes*-nek. Érdemes volna ezzel foglalkozni.

VÁLASZ

Bősze Péter

Az *antiinkontinens műtét* kifejezés tükrözi az efféle kifejezéseket használók nyelvi közönyösségét. Az *incontinentia/inkontinencia* visszatartási képtelenséget jelent, amelyet a széklet és a vizelet visszatartásának a képtelenségére is alkalmazunk, sőt a pigmentképződés zavaraira is. A levél nyilván a vizelet visszatartásának képtelenségre (*incontinentia urinae*) utal, az urológusok ugyanis ezt a szakkifejezést ebben az értelemben használják. Az *incontinentia* kérdését a Magyar Orvosi Nyelvben is tárgyaltuk, meg is állapodtunk, hogy a *vizeletinkontinenciát* magyarul *vizeletcsepegtésnek* nevezzük.

Az *inkontinenciaellenes* kifejezés sem tetszik, jóllehet megfelel az *antiincontinence* angol szakszónak. Az *incontinent* angol szó jószereivel képtelent jelent (*incontinent patient* – olyan beteg, aki képtelen a vizeletét tartani), az *antiincontinent* szakszó már csak ezért sem helyes (képtelenellenes). Az *inkontinenciaellenes műtétek* – meglehetősen furcsa. Akkor már az *inkontinencia műtéti kezelése* lehetne a megoldás, de az *inkontinencia műtétei* megnevezés is ugyanazt fejezi ki. Ebből persze még nem lehet tudni, hogy a vizelettartás képtelenségéről van szó, ám ha azt írjuk, hogy a *vizeletcsepegtés műtétei* vagy *műtéti kezelése*, akkor igen, és még magyar is.

Holczér József

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Több éve kapom színvonalas szaklapjukat Láng Miklós „nyelvtársam” (Grétsy László professzor úr szellemes és találó szóalkotása) jóvoltából. Neki már vagy háromszor is megkö-

szöntem, ám – pironkodva ébredek rá – Önöknek még egyszer sem. Hadd pótoljam most, mintegy ünnepélyesen időzítve, hiszen a *Magyar Orvosi Nyelv* immár a 10. évfolyamába lép. És „kiengeszteléseképpen” megajándékozom lapjukat – azazhogy: lapunkat – ezzel a talán nem hosszú, ezért aztán *A szerkesztőség levelesládájából* rovatban, esetleg valahol hátul önállóan helyet kapó glosszámmal, avagy nyelvi „retro”-mmal.

Isten áldását kérve nyelvapoló missziójukra:
Kecskemét, 2010. február 20-án

BETEGSÉGEKRŐL – FÉL ÉVSZÁZADA

Az itt következő rokonszavak vagy körülírások az emlékezetemből ugranak elő. Följegyzésükre eleve nem kerülhetett sor, mivel – ezeket hallván – jóformán még írni sem tudtam. A szűk családi környezet, ez a nyelvi kisközösség kiváló gyűjtőtéreg volt számomra. Úgy is mondhatnám: a gyermektrickli meg a kisvasút mellé afféle kis nyelvhasználatot is kaptam ajándékba. Külvárosi ház, szerény keresetű értelmiségi szülők és az 1950-es évek eleje, közepe...

Most, hogy naponta kétszer is ellenőrzik a vérnyomásomat, hetente kétszer a cukromat, óhatatlanul a *betegség* témája készletet a múltba nézésre. Ebben a témakörben ma is ismert fordulatokat, közhelyeket éppúgy hallhattam, mint ahogyan egészen ritka egyedieket, úgynevezett hapax legomenonokat. Jöjjön hát – korfestésül meg az eredményes „retrozást” bizonyítandó – egy kis csokor ezekből.

Mosatlan gyümölcsöt nem szabad megenni! – ezt még a költők is elfogadnák afféle felező tizenkettesnek. Persze ez mindössze az édesanyám intelme volt, amint ez is: *Pénzért nem vesszük a betegségeket!* Egyszóval: a higiénia fontos volt a mi családunkban. Ettől vezérelve tartottak távol a szüleim zöld barackot dézsmálgató kispajtasáimtól, így aztán el is került a *fisifosi*. Amúgy is szorulásos lévén időnként kamillás beöntésre volt szükségem. Ennek előkészítésekor hangzott el ez az anyai kérés: *Na kislfiám, puccsintsd ki a fenekedet!*

Anyám különben gyakorta betegeskedett (rokkantnyugdíjas volt), hamar elfáradt. Ilyenkor mondta: *Úgy el vagyok tanyulva!* Ez valamiképp a 'kutyául érzem magam'-mal érhetett föl. Ha meg sápadozott, akkor az édesapám – aki egyrészt katonaviselt, másrészt pedig az egyszerű emberekkel jó kapcsolatot ápoló férfi volt – ezzel a ritka (?) fordulattal fejezte ki a nemtetszését: *Már megint olyan színű az arca, Etus, mint az árpakása-okádék!* A lehető legjobb fórum adatik meg ezen szóláshasonlat mibenlétének magyarázatára: a változókor előtti életszakasról van itt szó.

Ha náthás, még inkább influenzás lettem, édesanyám – akár nekem címezve, akár rólam szólva – máris rázendített az elmarasztalás kifejezéseire: *Göthös... Beszedett... Nyomja az ágyat, lapít, pislog...* Néha képtelenség volt az állandó orrfűvás. A nem éppen tetszetős eljárásom sem maradt ilyenkor szó nélkül: *Szívjad: nádméz!*

Hála a kedves emléké dr. Keszler Tivadar gyermekorvosnak, általában hamar meggyógyulhattam. Velem örült anyai nagyanyám is, aki besegített a nagymosásba. Az ő aranymondásával zárom írásomat. Nem átalítottam megkérdezni tőle: *Nagymama, mér' mondja azt, hogy taknyosak a zsebkendők?* Mire ő így felelt: *Mert nem mondhatom azt, hogy – rózsavíz!*

Horváth Balázs

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

A *Magyar Orvosi Nyelv* folyóirat honlapján találtam meg az elérhetőségüket. Szakmai kifejezés helyesírásával kapcsolatos kérdés merült fel bennem, amelyre pontos ajánlást nem találtam.

Az egyes ioncsatornák, illetve a rajtuk keresztül folyó ionáramok írásmódjánál, ha az ion nevét a vegyjelével helyettesítjük, mi a követendő írásmód? Például a teljes egészében kiírt *kalciumcsatorna*, *kalciumáram* szavak esetében a vegyjel után szóközt hagyjunk (*Ca²⁺ csatorna*, *Ca²⁺ áram*), kötőjelet tegyünk a két tag közé, a vegyjelet tartozékbetűnek tekintve (*Ca²⁺-csatorna*, *Ca²⁺-áram*), vagy egy ezektől különböző írásmód a helyes?

VÁLASZ

Laczkó Krisztina

A vegyjelek úgynevezett jelszerű rövidítések (nem tartozékbetűk), és ugyanúgy járunk el a toldalékolásukkor, illetőleg az összetételeik írásakor, mint általában a rövidítéseknel, azaz mind a toldalékot, mind pedig az összetételi utótagot kötőjellel kapcsoljuk. Tehát a helyes írásmód: *Ca²⁺-csatorna*, *Ca²⁺-áram*, és minden más esetben is így kell eljárni (*Na-koncentráció*, *K-szelektív* stb.).

Nagy-Tóth Ferenc

TISZTELT PROFESSZOR ÚR!

Örömmel és köszönettel vettem a *Magyar Orvosi Nyelv* külömlében is megnyerő folyóirat 2009. évi decemberi számát. Felbecsülhetetlen tárgyi jelentősége mellett sokvonatkozású jelzésértéke is követendő, amelyek közül, bár szándékosan láthatatlan, ám kiemelkedik a közosság érdekében tett önfeláldozó, hálátatosságot nem igénylő tevékenysége.

Az ebben a számban közölt dolgozatok közül Domonkosi Ágnes *Változó szabályok – bizonytalan szokásrend* című tanulmánya kötötte le a figyelmemet. Hiszen az emberek közötti kapcsolatok, viszonyok talán legjellemzőbb kifejezője a megszólítás. Nagyon időszerű és minél előbb megoldandó társadalmi feladat, és ez az igény a szerző adataiból is kitűnik. A két évtizeddel ezelőtti „elvtársak” eltűntették a sokféle *urambátyámokat*, és közben a földművesből parasztot csináltak. Aztán amikor ők is idejémműlttá lettek, jött a zűrzavaros bizonytalanság és a

„pestises” okoskodás. A még Gábor Áron által is *gyáristáknak* nevezett munkások „szakértésibb, demokratikusabb” munkavállalók lettek. Ezek azonban „pulitológus” témák.

Bosszantóbb (legalábbis számomra, de talán másoknak is) a nők önözése. Úgy érzem, nagyon visszataszító, amikor egy férfi önöz egy nőt („Őn hogyan gondolja?” – Kossuth rádió). Olyan hidegnek-ridegnek tűnik, mintha természet adta kecsességüktől fosztanák meg őket ezzel a lélektelen megszólítással. Szülőföldemen (a valamikori Szilágyság) a régi időkben (1876 táján és utána még sokáig) az idősebb asszonyok is a *kegyed* megszólítással éltek. Ezt mondták az illető személy távollétében is (sőt még amikor szidták is: „a fene egye meg kegyedet”). Miért ne lehetne ezt a megszólítást felújítani, időszerűsíteni, megkedveltetni? Ezt nem tárgyalja Domonkosi Ágnes sem. Pedig ilyen nevű folyóirat létezik Magyarországon (Kiskegyed).

Kolozsvár, 2010. március 4.

Varga Csaba

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Olvasom a *Magyar orvosi nyelv tankönyve* gyógyszernevek írásával foglalkozó fejezetét (1), és csodálkozom az *5-fluoruracil* (*5-fluoro-uracil*, *5-FU*) írásmódján. A kérdés visszaköszön Bősze Péter *Kérdezz – Felelek* című cikkéből is (2009: 91–92). Mintha az *5-fluoro-uracil* írásmód természetes lenne. Számomra közel sem az. Ha ugyanis *ciklofoszfamidot* és *metotrexátot* írunk magyarosan, miért marad ott az *5-FU*-ban az *o*? Amellett, hogy a magyar kémiai nevezéktan szerint helytelen, senkit nem zavar ez a magánhangzó-felesleg? A halogénvegyületek elnevezéséről a kémiai nevezéktan egyértelműen rendelkezik (Nyitrai–Nagy 1998). Eszerint: „A *szubsztitúciós némenklátúra* szerinti neveket az alapelemből a fluor-, klór-, bróm- és jód- előtagokkal képezzük. Például: 2-klórhexán, 1-bróm-2-klóretán, tetrafluorkarbamid [nem tetra-fluoro-urea], 3-brómpiridin. A *csoportfunkciós némenklátúra* szerint képzett nevekben a szerves csoport nevét a -fluorid, -klorid, -bromid vagy -jodid funkciócsoportnév követi, amelyet, ha szükséges, sokszorozó tag előz meg. A név két részét kötőjellel kötjük össze: metil-jodid, benzil-bromid, *terc*-butil-klorid, etilén-dibromid.” Ezek alapján tehát magyar hatóanyagnévként az *5-fluoruracil* megnevezés lenne a helyes.

Apróság. (Apróság?) Nekem azért tűnik fel, mert sokat dolgoztam olyan vegyületekkel, mint a *brómdezoxiuridin* (5-bróm-2'-dezoxiuridin), amelyet világlátott kollégáim csak *bromo-deoxy-uridinként* használtak és írtak, miként a *toluolt* csak *toluénnek*, a *xilolt* pedig *xilénnek* tudták nevezni.

Végül egy másik rövid megjegyzés – vagy inkább kérdés – a tankönyv idézett fejezetéhez kapcsolódóan. Miért kellene a *granulocytát*, ha már magyarosan akarjuk, *ipszilonnal* írni? Akkor a *nyiroksejt* esetében *lymfocyta*, *limfocyta* vagy *limfocita* lenne a helyes? Én ez utóbira szavaznék.

VÁLASZ

Nyitrai József

A helyes magyar kémiai nevekben a halogének neve után nem kell az „o”, és kötőjelet sem használunk az előtag után, ugyanis az közvetlenül kapcsolódik az alapvegyülethez. Kötőjelet akkor kell, ha több előtagot kell felsorolnunk, például: 5-fluor-6-metiluracil. A *toluén*, *benzén* nevek az angol *toluene*, *benzene* „magyaros” átírásából származnak, és ugyancsak helytelenek.

Bősze Péter

Nagyon köszönöm az észrevételeket, a hibát (*5-fluorouracil*) pedig végtelenül sajnálom, és igyekeznék a könyvben kijavítani. Folyóiratunknak ebben a számában ennek külön is hangot adunk.

Nem értek viszont egyet a másik rövid megjegyzéssel. A *granulocyta* szakszót *granulocita* formájában írni szerintem nem szerencsés, mert ez a szakszó a *granulo-* önálló, latin előtagból – amely a *granulum* (szemcse) latin szóból származik – és az önállóan ugyancsak nem használatos *-cyta* utótagból áll. Végeredményben két idegen, ha nem is önálló, szóösszetélt tag képződménye. Az ilyeneknek nem lehet egyik tagját magyarosan, a másikat a forrásnyelv szerint írni (öszvér, hibrid forma). Egyébként az érvényben lévő orvosi szótárak (Brencsán, Orvosi helyesírási szótár) is *granulocytát* írnak. Tudom, hogy a *granulocyta* szakszót már jövevény-szóként – legalábbis szakmai jövevény-szóként – kezelhetjük; helyette a *szemcsés fehérvérsejt* magyar megnevezést vajmi ritkán írjuk, ennek ellenére a *granulocyta* írásformát érzem megfelelőnek.

A *lymfocyta*, *limfocyta* vagy *limfocita* formák közül természetesen csak az utolsó fogadható el, a másik kettő hibás: öszvér szavak. Eredeti írása szerint *lymphocyta* – az orvosi szótárak is ekként írják. Ennek a szakszónak azonban tökéletes magyar megfelelője is ismert (*nyiroksejt*), ezért a magyar szövegkörnyezetben ennek használata javasolható. Ám ha mégis, valamilyen ok miatt (hallgatók tanítása stb.) idegen néven írjuk, akkor csak a forrásnyelv szerinti írást tudom elfogadni, hangsúlyozva, hogy elvileg a *limfocita* írásforma sem helytelen. A magyaros írással azonban ne nyissunk kaput a nyelvünkbe az olyan idegen szavaknak, amelyeknek a magyar megfelelője is tökéletes, sőt még rövidebb is. Ez nem szolgálja nyelvünk védelmét, ápolását.

HIVATKOZÁSOK

(1) http://www.orvosinyelv.hu/monyt/MONYT_27_fej_13_resz.pdf

Bősze Péter 2009. *Kérdezz – Felelek. Magyar Orvosi Nyelv* 2: 91–92.

Nyitrai József–Nagy József 1998. *A magyar kémiai elnevezés és helyesírás szabályai. Útmutató a szerves vegyületek IUPAC-nevezéktanához*. Magyar Kémikusok Egyesülete, Budapest.